

Universalis. Simplex.

Svarīgākais par to, lai digitālā vide būtu pieejama cilvēkiem ar funkcionēšanas traucējumiem

Daina Podziņa
Digitāla piekļūstamība. Prakse. Piemēri.
2020. gada 26. novembris

Galvenās tēmas

- Universālais dizains – kāpēc, kam, ieguvumi
- Vienkārša valoda – kāpēc, kam, ieguvumi
- Pamatprasības digitālās vides piekļūstamībai

Universālais dizains – kāpēc

- Sabiedrības dažādība

- Visiem kopā un katram atsevišķi

Universālais dizains – pamatprincipi

- Taisnīgs jeb objektīvs izmantojums
- Izmantojuma pielāgojamība
- Vienkāršība
- Viegli uztverama informācija
- Nespēju un kļūdu pieņemšana
- Pēc iespējas mazāka piepūle
- Izmēra un vides pieejamība un izmantojamība

Universālais dizains – cilvēkiem ar redzes traucējumiem

Problēmsituācijas

- ❑ Vizuālo detaļu skaidra uztveršana
- ❑ Koncentrēšanās uz objektiem tuvumā un tālumā
- ❑ Objektu atšķiršana no fona
- ❑ Objekta uztveršana redzeslauka centrā, kā arī tā malās
- ❑ Krāsu un spilgtuma kontrastu uztveršana
- ❑ Pielāgošanās vāja un spēcīga apgaismojuma līmeņiem
- ❑ Kustīgu objektu izsekošana
- ❑ Attāluma noteikšana

Kas jāņem vērā

Produkta pieejamība:

- ļoti vājā apgaismojumā
- ļoti spilgtā apgaismojumā
- no daudz tuvākas vai tālākas distances nekā paredzēts
- var redzēt vienīgi melnbaltu
- var redzēt caur cauruli
- var redzēt ar vienu aizvērtu aci
- var redzēt izmantojot tikai perifēro (sānu redzi)

Universālais dizains – cilvēkiem ar dzirdes traucējumiem

Problēmsituācijas

- ❑ Skaņas avota atrašanās vietas noteikšana
- ❑ Skaņas informācijas atšķiršana no fona skaņas
- ❑ Zemu un augstu skaņu uztveršana
- ❑ Sarunas uzturēšana

Kas jāņem vērā

Vai produktu iespējams lietot :

- trokšņainā vidē
- ar vienu aizbāztu ausi
- ar abām aizbāztām ausīm
- ignorējot c, č, sš f un z izrunai atbilstošās skaņas

Universālais dizains – cilvēkiem ar kustību traucējumiem

Problēmsituācijas

- ❑ Kermoņa kustīgums – fiziska piepūle; poza; līdzsvars; elpošana
- ❑ Roku kustīgums – grūšana; vilkšana; celšana; nolaišana; nešana
- ❑ Plaukstu kustīgums – satveršana; saspiešana; griešana; sakniebšana utt.

Kas jāņem vērā

Vai produktu iespējams lietot, ja:

- trūkst elpas, nepieciešama atpūta, nav iespējams kustēties, pagriezt galvu, darbojieties sēdus vai guļus
- tiek lietota viena roka, elkoņi piespiesti ķermenim, ierobežots plaukstu pamatnes noslogojums
- uzvilkti cimdi, tiek lietota viena roka, viena plauksta, tiek lietota nedominējošā dūre, pieliktais spēks nepārsniedz mazā pirkstiņa spēku

Vienkārša valoda – principi

- Rakstiet lasītājam, nevis sev
- Lietojiet vietniekvārdus, kur tas ir iespējams
- Vispirms izsakiet galveno, pirms iedziļināties detaļās
- Turieties pie temata
- Vienu ideju izsakiet vienā rindkopā un iespējami īsā
- Rakstiet tagadnes formā
- Lietojiet īsus teikumus pēc iespējas vairāk

Vienkārša valoda – kā?

- Noskaidrot mērķa grupu
 - Kas ir mērķa grupa, ko tā zina, ko tai vajadzētu zināt, kāds ir labākais veids, lai tā gūtu jaunas zināšanas, iespējamie jautājumi, atbilstošāka valoda
- Rakstīt skaidri
 - Lai lasītāji varētu atrast, kas tiem nepieciešams, saprastu atrasto un to lietotu, apmierinātu savas vajadzības
 - Jo skaidrāka komunikācija, jo vairāk lasīs jūsu vēstījumu un lasītāji darīs to, ko jūs vēlaties, lai viņi darītu. Jo skaidrāka komunikācija, jo mazāk jautājumu un papildus darba, lai sagatavotu atbildes

Vienkārša valoda – kā?

- Pareizi sagatavot materiālus
 - Virsraksti un apakšvirsraksti (jautājumu, apgalvojumu, temata virsraksta formā), ne vairāk ka trīs līmeņi
- Pareizi lietot vārdus
 - Lietvārdi un vietniekvārdi – pierasti vārdi, bez traucējošiem, liekiem vārdiem, tādiem, kas atkārtojas, dublē citus vārdus
 - Darbības vārdi – tagadnes formā, neslēpt tos
 - Īsi teikumi ar pareizu konstrukciju, mazāka priedēkļa «ne» lietošana
- Pareizi veidot teikumus

Vienkārša valoda – kā?

□ Lasīšanas formatēšana

- Teksta izvietošana tā, lai būtu patīkami lasīt, standarta burtveidoli, akcenti **Trekndrukās** formātā, virsraksti, viena teikuma rindkopas
- Vertikālais uzskaitījums, numerācija, zemsvītras vai zemteksta piezīmes, esošo formātu pielāgošana un mainīšana

Digitālā vide

- Vadlīnijas - Web Content Accessibility Guidelines (WCAG) 2.0 (<https://www.w3.org/TR/WCAG20/>)
- Principi:
 - Uztveramība – informācijai un tās attēlojumam jābūt viegli uztveramiem
 - Lietojamība – lietotāja saskarnei un navigācijai ir jābūt lietojamai
 - Saprotamība – informācijai un lapas lietošanas iespējām ir jābūt saprotamām
 - Noturīgums – informācijai ir jābūt tādai, lai to viennozīmīgi saprastu gan informācijas lietotāji, gan palīgtehnoloģijas

Uztveramība

- Teksta alternatīvas
 - Uz laiku balstīti mediji
 - Pielāgojamība
 - Atšķiramība
- Teksts bezteksta saturam, lai to varētu pārveidot lietotājiem nepieciešamās formās (palielināti BURTI, Brails, simboli, vienkārša valoda, viegli lasīt), subtitri, zīmju valoda
 - Saturs, kuru iespējams izmantot dažādos veidos, nezaudējot informāciju vai struktūru
 - Atvieglota satura redzēšana un klausīšanās - krāsu pareiza lietošana, kontrastu lietošana, pareizs burtu lielums, foto un attēlu lietošana, blakus trokšņu noņemšana
 - Lietotājs var izvēlēties fona krāsu; teksts nav izlīdzināts, starp rindkopām tiek ievērota 1,5 reizes lielāka atstarpe, tekstu var palielināt līdz 200% tādā veidā, lai izlasītu rindu pilna ekrāna režīmā un nevajadzētu pārvietot kursoru horizontāli, fona trokšņiem jābūt par 20 dB zemākiem nekā runai priekšplānā, izņemot gadījuma rakstura skaņas vienas, divu sekunžu garumā

Lietojamība

- **Tastatūras pieejamība**
 - **Pietiekams laiks**
 - **Nepārtrauktība**
 - **Lietošanas iespējas**
- Visu funkcionalitāti padariet pieejamu no tastatūras
 - Nodrošiniet lietotājiem pietiekamu laiku satura izlasīšanai un lietošanai (iespēja pagarināt laiku, stop un pauzes pogu lietošana)
 - Veidojiet saturu tā, lai tas būtu pieejams nepārtraukti
 - Palīdziet lietotājiem atrast saturu, saprast kurā lapas daļā tie atrodas, pāriet no vienas lapas sadaļas uz citu sadaļu

Saprotamība

- **Lasāmība**
 - Tekstu veidojiet lasāmu un uztveramu (valoda, saīsinājumu atšifrēšana, izruna)
- **Paredzamība**
 - Veidojiet Web lapas tā, lai to parādīšanās un darbība būtu paredzama
- **Ievades palīdzība**
 - Palīdziet lietotājiem novērst un labot kļūdas (atgriezties pie sākotnējā teksta, pārbaudīt to un apstiprināt)

Noturīgums

- **Savietojamība**
- Palieliniet savienojamību, lai esošie un nākotnes lietotāji, tai skaitā palīgtehnoloģijas, varētu lietot sagatavoto informāciju

Avoti:

- Universālais dizains. Molly Story, Ziemeļkarolīnas Universitātes Universālā Dizaina centrs. (Pieejams: http://www.videspieejamiba.lv/lat/universalais_dizains/?page=0)
- Top 10 Principles for Plain Language (<https://www.archives.gov/open/plain-writing/10-principles.html>)
- Web Content Accessibility Guidelines (WCAG) 2.0 (<https://www.w3.org/TR/WCAG20/>)

Paldies par uzmanību!

Daina Podziņa
dainapo@inbox.lv